

Prilagajanje na vodo in hipoterapija za predšolske otroke s posebnimi potrebami – nasmeih v vrtcu je najlepši

Franja Mojca Škof*

1. Uvod

V Sloveniji vrtce ustanovljajo občine za potrebe lokalnega prebivalstva. V javnih vrtcih se izvaja javno veljavni program za predšolske otroke Kurikulum za vrtce. To je nacionalni dokument, ki je strokovna podlaga za delo v vrtcih. Njegov cilj je večje upoštevanje človekovih in otrokovih pravic, različnosti in drugačnosti otrok. Poudarki so na vzgojno-izobraževalnem procesu, predvsem pa na celoti interakcij in izkušenj, iz katerih se otrok uči. Odločilno je upoštevanje otrokovih individualnih potreb in interesov ter zagotavljanje pravice do zasebnosti.¹

V javni vrtci so vključeni tudi predšolski otroci s posebnimi potrebami. To so med drugimi otroci z motnjami v duševnem razvoju, otroci z avtističnimi motnjami, otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, gluhi in naglušni otroci, gibalno ovirani otroci in drugi otroci, ki potrebujejo strokovno pomoč. Ti

* Univerzitetna diplomirana socialna pedagoginja, magistrica poslovedenja in organizacije, ravnateljica Vrtca Vodmat Ljubljana.

¹ Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za šolstvo: Kurikulum za vrtce, Ljubljana 1999, <<https://www.gov.si teme/predsolska-vzgoja-za-otroke-s-posebnimi-potrebami/>>, <<https://e-uprava.gov.si/si/podrocja/izo-brazevanje-kultura/osnovna-sola/usmeritev-otroka-s-posebnimi-potrebami-v-program-vzgoje-in-izobrazevanja/pogosta-vprasanja/pogosto-vprasanje.html>> (16. 12. 2024).

otroci so vključeni v oddelke vrtca, v katerih se izvaja prilagojen program, ali so integrirani v redne oddelke z dodatno strokovno pomočjo.

Delež vseh v javni vrtec vključenih otrok v zadnjih desetih letih v Sloveniji narašča in je na visoki ravni vključenosti. V šolsko leto 2023/24 je bilo vključenih kar 82,5 odstotka predšolskih otrok. S tem se tudi poveča možnost pomoči otrokom s posebnimi potrebami v predšolskem obdobju.

Tabela 1: Delež vseh otrok v RS, ki so vključeni v javne vrtce (v odstotkih)²

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Slovenija	74,9	76,5	77,7	77,8	80,3	80,5	81,2	80,6	81,3	81,6	82,5

Število otrok s posebnimi potrebami v Republiki Sloveniji narašča. To lahko sklepamo iz podatkov vključenih otrok s posebnimi potrebami v 1. razredu osnovne šole, ki so bili glede na visok delež vključenih otrok v javne vrtce verjetno vključeni tudi v vrtec.

Tabela 2: Delež otrok s posebnimi potrebami med učenci v RS³ (v odstotkih)

	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24
Vsi razredi SKUPAJ (%)	5,87	6,60	4,13	5,75	6,79	6,07	9,48	10,04
1. razred (%)	2,06	3,06	2,77	3,66	3,71	1,67	4,55	4,55

Števila prepoznanih otrok s posebnimi potrebami v vrtcu statistično ne moremo oziroma ga težko dokažemo. V predšolskem obdobju pri otrocih še potekajo diagnostični postopki in le malo otrok ima potrjeno motnjo. Iz njihovega vedenja in razvoja pa lahko prepoznamo, da ima otrok težavo ali več njih in da potrebuje posebno strokovno pomoč ali prilagojeno izvajanje programa že v predšolskem obdobju.

² Statistični urad RS, Ljubljana 2024, <<https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/09714125.PX/table/tableViewLayout2/>> (15. 12. 2024).

³ Prav tam.

2. Inovativnost pristopov in metod za dobrobit otrok

V Vrtcu Vodmat imamo dva oddelka, v katerih se izvaja prilagojeni program za otroke s posebnimi potrebami. V prvem so otroci z motnjami avtističnega spektra, v drugem pa otroci z drugimi razvojnimi primanjkljaji. Po navedbah Zveze za avtizem Slovenije je pogostnost avtizma v zadnjih dveh desetletjih narasla za več desetkrat, kar jo danes uvršča med najhitreje naraščajočo razvojno motnjo – gre že za več kot odstotek populacije. Novejše raziskave kažejo, da ima eno od motenj avtističnega spektra odstotek novorojenih otrok. V Sloveniji je glede na te podatke Zveze za avtizem Slovenije 20.000 oseb z motnjo avtističnega spektra. Kot večina drugih razvojnih motenj so motnje avtističnega spektra pogostejše pri dečkih kot pri deklicah.⁴

Oba oddelka vrtca se vključujeta v dejavnosti, ki se izvajajo v vseh rednih oddelkih vrtca, vendar so se pojavljale težave zaradi njihove specifičnosti. Predvsem neželene oblike vedenja so bile tiste, ki so otroke ovirale in izzvale nelagodje oziroma izključevanje, odmik od aktivnosti rednih oddelkov.

V vrtcu smo imeli kar nekaj zamisli, katere aktivnosti bi bile pri vzgojnem delu podpora otrokom in tudi strokovnim delavcem za krepitev vedenja otrok v razvojnih oddelkih. To so predvsem aktivnosti, ki so močna motivacija za krepitev pričakovanega vedenja, spodbujanja učenja večšin komunikacije in socialne interakcije.

Specialna pedagoginja Branka D. Jurišič, ki je svoje strokovno delo usmerila na otroke z avtizmom in podpora pozitivnega vedenja, v enem od svojih intervjujev navaja, da smisel dodatnih aktivnosti za otroke ni le realizacija vseh potencialov, temveč da jih naučimo predvsem tisto, kar res potrebujejo in kar jih veseli.⁵ Zato je potreben skrben premislek, kaj in kako jih poučevati ter katere spretnosti najbolj potrebujejo in jih hkrati tudi veselijo. Jurišič meni, da z otroki z avtizmom vedno na neki način iščemo stik. Naša naloga je torej najti poti in aktivnosti, ki otroke veselijo, da se z njimi povežemo.⁶

V vrtcu smo predani temu, da uresničujemo svoje zamisli. Naša dolžnost in želja sta, da aktivnosti, za katere iz strokovnega vidika vemo, da bi lahko pripravili oziroma izvedli in ponudili otrokom, tudi uresničimo.

Naredili smo korak naprej in našo razvojno idejo o implementaciji novih vsebin, ki sledijo načelom Kurikula za vrtec, vendar niso v ceni programa vrtca,

⁴ <<https://www.zveza-avtizem.eu/o-avtizmu/>> (16. 12. 2024).

⁵ Branka D. Jurišič: V primerjavi z drugimi motnjami je avtizem eden od najtrših orehov za družine, v: Liza, 14. maj 2018, <<https://www.metropolitan.si/zdravje/v-primerjavi-z-drugimi-motnjami-je-avtizem-eden-od-najtrskih-orehov-za-druzine>> (16. 12. 2024).

⁶ Prav tam.

torej so finančno breme staršev, predstavili Lions klubu Ljubljana Omnia, s katerim vrtec Vodmat uspešno sodeluje že več let, prek aktivnosti v bolnišničnih oddelkih našega vrtca.

S tem smo fokus Lions klub Ljubljana Omnia (v nadaljevanju donator) z bolnih otrok usmerili k otrokom v razvojnih oddelkih vrtca, ki so načeloma zdravi, pa vendar zaradi svoje drugačnosti nikoli ne bodo enaki svojim sovrstnikom. Kot pravi Jurišičeva, so ljudje z motnjami v duševnem razvoju drugim ljudem bolj podobni, kot pa se od njih razlikujejo. Ti ljudje imajo prav tako želje, prijatelje, interese in težave.⁷ Pravzaprav imajo ti otroci prav tako potrebe in želje, ki so vezane na dodatno delo, znanje in finančno breme družine, ki pa jim jih država v okviru svojih financ ne (z)more nuditi.

Že omenjeni Lions klub Ljubljana Omnia je prepoznal vrednost aktivnosti in njen doprinos za skupnost. V šolskem letu 2023/2024 smo skupaj oblikovali prvi projekt za otroke oddelkov, v katerih se izvaja prilagojeni program, in sicer deset izvedb prilaganja na vodo po metodi Halliwick v bazenu Fakultete za šport v Ljubljani in deset obiskov hipoterapije na ranču Orle.

S pomočjo donacije, ki je bila zbrana na dobrodelnem bovlincu marca 2024 smo omogočili:

1. izobraževanje strokovnih delavcev in staršev otrok, vključenih v razvojne oddelke vrtca, za izvajanje prilaganja otrok na vodo, po metodi Halliwick (plačilo predavatelja, izvedba teoretičnega in praktičnega dela tečaja v primernem bazenu v Topolšici);
2. izvedbo desetih ur prilaganja na vodo dvanajstim otrokom iz razvojnih oddelkov (plačilo uporabe bazena na Fakulteti za šport v Ljubljani);
3. prevoz otrok in izvedbo desetih jahalnih terapij za otroke na ranču Orle.

Aktivnosti v bazenu izvajamo strokovni delavci vrtca, ki smo se udeležili usposabljanja metode Halliwick. Halliwickov koncept učenja plavanja je učiti vse ljudi, še zlasti tiste s posebnimi potrebami, da sodelujejo v vodnih aktivnostih, da se v vodi samostojno gibajo in da plavajo. Učenje plavanja poteka postopno, prek skupinskih iger, ki so primerne starosti in sposobnostim plavalcev. Vsak otrok ima svojega inštruktorja. Otrok občuti in izkusi gibanje v vodi ter se uči vzdrževati in prehajati v položaje, ki so varni za dihanje. Rezultat procesa učenja je varen, sproščen in vesel otrok plavalec, ki je sposoben nadzirati lastno gibanje v vodi.⁸ Hipoterapija mora potekati pod vodstvom hipotera-

⁷ Osnovne značilnosti oseb s posebnimi potrebami, ki imajo motnje v duševnem razvoju. (2012), <<http://www.vrtec-litija.si/wp-content/uploads/2012/12/Osnovne-zna%C4%8Dilnosti-oseb-sposebni-mi-potrebami-ki-imajo-motnje-v-du%C5%A1evnem-razvoju.pdf>> (16. 12. 2014).

⁸ Katja Groleger Sršen, Irena Vrečar in Gaj Vidmar: Halliwickov koncept učenja plavanja in ocenjevanje plavalnih veščin, v: Rehabilitacija, IX (2010) 1, <<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-11PPFGEC/b853a322-3111-48dd-81b3-9187569bd420/PDF>> (16. 12. 2024).

pevtke. Konj s svojim gibanjem pozitivno deluje na razvoj gibalnih sposobnosti in spretnosti, izboljšanje drže, ravnotežja in koordinacije, reguliranje mišičnega tonusa, stabilizacijo medenice in izboljšanje gibljivosti sklepov. Terapija s konji izboljša splošno psihofizično počutje, gibalne in zaznavne sposobnosti, razumevanje in sprejemanje sebe, socialne kompetence in čustveno inteligenco, predvsem pa izboljšajo kognitivne sposobnosti.⁹

V trenutni fazi delovanja projekta se kažejo naslednji vtisi izobraževanja oziroma izvedbe aktivnosti:-

- starši, ki so pridobili znanje prilagajanja otroka na vodo, so bistveno lažje, z več zaupanja do otroka in bolj samozavestno nadaljevali prilagajanje otrok na vodo;
- kljub težko prepoznavnemu trenutnemu učinku metode so starši ugotovili, da so otroci z manj odpora oziroma z več samostojnosti »plavali« in premagovali strah pred vodo, bili bolj sproščeni na svoj način;
- zaznati je mogoče učinke terapevtskega jahanja, saj se otroci na konju umirijo, poveča se lastna zaznava telesa, zavedanje prostora, krepi se zaupanje v samega sebe, socialna komunikacija se izboljša;
- otroci prek njim prilagojeni tehniki sporočanja svojih misli in želja strokovnim delavkam sporočajo, da želijo v bazen.

Vse to je tudi podpora vzgojiteljem pri spodbudi otrokovega razvoja.

Aktivnosti, ki smo jih izvedli doslej, so prepoznane kot dobra odločitev, ki potrjuje poslanstvo vzgojitelja in vrtca. Vsak skepticizem o smiselnosti vsebine, težavni organizaciji izvedbe aktivnosti ali pomislek o obsegu dela in obremenitvi strokovnih delavcev je bil ovržen, ko smo spremljali odzive otrok v vodi in pri jahanju.

Otroci z izrazitimi motnjami avtizma so bili vidno zadovoljni, ni bilo vedenjskih izpadov, bili so nasmejani in vztrajni pri aktivnosti. Vsi otroci so bili preprosto srečni.

Poleg tega smo bili deležni velike hvaležnosti staršev za pogum in delo, predvsem hvaležnosti zaradi brezplačne izvedbe, kajti sami teh oblik aktivnosti finančno in časovno svojim otrokom ne bi zmogli ponuditi.

Omenjeni Lions klub je dal, glede na prve vtise izvedbe, motiviranosti in odprte ter vseživljenjsko učeče se ekipe vzgojiteljev in strokovnih delavcev Vrtca Vodmat, pobudo za nadaljnje financiranje aktivnosti in možnosti za vzpostavitev inkubatorja kot vozlišča znanja in uvajanja novih praks za otroke s posebnimi potrebami v vrtcu.

⁹ <<https://nakonju.si/svet-konjev>> (16. 12. 2024).

Model inkubatorja je orodje, ki omogoča, da razvojne ideje dela oziroma aktivnosti z otroki, ki niso specifično definirani v Kurikulumu za vrtce ali v okviru zdravstvenih terapij, so pa zagotovo podpora doseganja ciljev razvoja otrok s posebnimi potrebami. Z uresničevanjem teh idej otroke vsebinsko podpremo, starše pa finančno razbremenimo.

Namen delovanje inkubatorja je:

- prepoznavanje in uvajanje novih vsebin, metod in praks dela z otroki s posebnimi potrebami v vrtcu, ki niso specifično navedeni v Kurikulumu za vrtce, so pa podpora pedagoškemu delu pri stiku z otrokom, spodbudi otrokovega razvoja in podpora družinam otrok s posebnimi potrebami;
- vzpostavitev baze strokovnih delavcev ekspertov za izobraževanje in implementacijo prepoznanih vsebin pri delu z otroki s posebnimi potrebami;
- priprava strokovnih gradiv (priročniki, filmi, demonstracije aktivnosti, na primer dnevi odprtih vrat);
- strokovna podpora in pomoč staršem pri izvajanje novih aktivnosti;
- strokovna in organizacijska pomoč drugim vrtcem pri uvajanja dobrih praks pri delu z otroki s posebnimi potrebami.

Za vse aktivnosti, ki jih bomo tudi v prihodnje izvajali, bomo seveda poprej poiskali strokovno podporo pri strokovnih institucijah in strokovnjakih s področja aktivnosti, ki jih bomo želeli ponuditi otrokom.

3. Sklep

Kakovost javne uprave in upravljanja države je ključen dejavnik za njeno gospodarsko uspešnost in blaginjo njenih državljanov. Vrtec je del javne službe. Ni obvezen, je pa nepogrešljiva institucija v delovanju sistema države in dobrobit državljanom. V Vrtcu Vodmat smo zaposleni predani svojemu poslanstvu. Naš slogan je: »Radi vedno radovedni«. To ni le slogan, temveč tudi zaveza negovanju pedagoške radovednosti za nove oblike dela z otroki, ne glede na njihove potrebe. Seveda naletimo tudi na omejitve, na katere ne moremo vplivati in so del sistema, pa vendar, z malo poguma in včasih navidezne naivnosti se najdejo rešitve. Našli smo somišljenike v Lions klubu Ljubljana Omnia. To so ljudje, ki so nas poslušali, nas slišali in zdaj nastaja zgodba o uspehu, ki pomaga najbolj ranljivi skupini ljudi, za katere smo se kot družba in javna uprava v Ustavi RS zavezali k pomoči.

Če pomislimo le na otroke z motnjami avtističnega spektra, vemo, da avtizem ostaja vse življenje. Potreba teh oseb po pomoči in podpori obstaja vse njihovo življenje neodvisno od tega, v katerem življenjskem obdobju opozo-

rijo nase. Če so te osebe v svojem odraslem življenjskem obdobju odvisne od tuje pomoči ali institucije, to ni finančno breme le za družino, temveč za celotno družbo.¹⁰ Zato je smiselno, da osebe s posebnimi potrebami dobijo pravo obliko pomoči v smislu učenja vedenja in samostojnega ter neodvisnega življenja že v predšolskem obdobju. Čimprej naj bodo deležni tistih aktivnosti, ki jih veselijo. Zgodnja terapija in pozneje ustrezno šolanje ob strokovnjakih, ki imajo znanja s področja posebnih potreb teh otrok, tako bistveno zmanjša tudi finančno breme, ki ga ima družba zaradi razvojnih in vedenjskih specifičnosti teh oseb.

Na koncu naj sklenem, da v Vrtcu Vodmat razmišljamo in delamo za vse otroke in družine. Otroci so tisto bistvo, vrednota, zaradi katerih vrtec deluje. Naše poslanstvo ni le izvajati javno veljavni program, temveč iskati možnosti in priložnosti, da izvajamo aktivnosti, ki so otrokom in njihovim družinam v pomoč zdaj in tudi v prihodnje. V tem članku predstavljenega projekta ne bi mogli izvajati in razvijati brez pomoči donatorja ter zavedanja svojega poslanstva in posledic delovanja vseh zaposlenih v Vrtcu Vodmat.

Aktivnost, ki jo izvajamo, v celoti sledi tudi ciljem in načelom Kurikuluma za vrtece in iz vidika javne uprave uresničuje potrebe prebivalstva. Ko vrtec, ki je del javne uprave, izvaja aktivnosti, ki niso v ceni programa, pa vendar brezplačne in v okviru javne službe, ni le zasluga altruizma strokovnih delavcev, temveč gre za primer, kako lahko sodelovanje z deležniki družbe pripelje do izjemnega sodelovanja v praksi in predvsem v korist otrok. Da o zadovoljstvu in uresničevanju pedagoškega etosa strokovnih delavcev v vrtcu sploh ne govorimo.¹¹

¹⁰ <<https://www.zveza-avtizem.eu/o-avtizemu>> (16. 12. 2024).

¹¹ Ana Bogdan Zupančič: Večdimenzionalnost socialnopedagoškega diskurza osnovnošolskih praks. Univerza na Primorskem, Koper 2018, na voljo na <<http://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-7023-95-4.pdf>> (16. 12. 2024), sklicujoč se na Hans Thiersch: Lebensweltorientierung konkret. Jugendhilfe auf dem Weg zu einer veränderten Praxis, v: Mechthild Wolff, Wolfgang Schröer in Sigrid Möser (ur.): Lebensweltorientierung konkret – Jugendhilfe auf dem Weg zu einer veränderten Praxis. IGfH, Frankfurt na Majni 1997, str. 14–28.

Strokovni članek
UDK: 373.21:159.922.76

Prilagajanje na vodo in hipoterapija za predšolske otroke s posebnimi potrebami – nasmeh v vrtcu je najlepši

Franja Mojca Škof

POVZETEK

Kurikulum za vrtce je nacionalni dokument, ki je strokovna podlaga za delo v (javnih) vrtcih. Njegov cilj je večje upoštevanje človekovih in otrokovih pravic, različnosti in drugačnosti otrok. V javni vrtec so vključeni tudi predšolski otroci s posebnimi potrebami. Ti otroci so vključeni v oddelke vrtca, v katerih se izvaja prilagojen program, ali pa so integrirani v redne oddelke z dodatno strokovno pomočjo. V Vrtcu Vodmat imajo dva oddelka, v katerih se izvaja prilagojeni program za otroke s posebnimi potrebami. V prvem so otroci z motnjami avti-stičnega spektra, v drugem pa otroci z drugimi razvojnimi primanjkljaji. V vrtcu so iskali aktivnosti za podporo otrokom in tudi strokovnim delavcem v razvojnih oddelkih, predvsem aktivnosti za krepitev motivacije za pričakovano vede-nje, spodbujanje učenja veščin komunikacije in socialne interakcije. V šolskem letu 2023/2024 so v vrtcu skupaj z Lions klubom Omnia Ljubljana oblikovali prvi projekt za otroke oddelkov, v katerih se izvaja prilagojeni program. V okvi-ru programa so izvedli deset srečanj prilagajanja na vodo po metodi Halliwick v bazenu Fakultete za šport v Ljubljani in deset obiskov hipoterapije na ranču Orle. Rezultati so izjemni.

Ključne besede: javni vrtci, kurikulum, otroci s posebnimi potrebami, razvojni oddelek, Vodmat, Halliwick, hipoterapija.

Professional Article
UDC: 373.21:159.922.76

Adaptation to Water and Hippotherapy for Preschool Children with Special Needs: The Beauty of a Smile in Kindergarten

Franja Mojca Škof

SYNOPSIS

The kindergarten curriculum is a national framework that guides practice in (public) kindergartens. It aims to enhance the focus on human and children's rights, recognising the diversity and varying needs of children. Preschool children with special needs are welcomed into public kindergartens, where they either join customised programmes within specific sections or are integrated into mainstream classes with additional professional support. At Vodmat Kindergarten, two specialised departments cater to these needs. The first serves children with autism spectrum disorders, and the second accommodates children with other developmental challenges. In seeking to support these children and their educators, particularly in fostering motivation for desired behaviours, enhancing communication skills, and promoting social interaction, Vodmat Kindergarten, in collaboration with the Lions Club of Omnia Ljubljana, launched a pioneering project for the 2023/2024 school year. This initiative included ten sessions of the Halliwick method of water adaptation at the Faculty of Sports pool in Ljubljana and ten hippotherapy sessions at Orle Ranch. The outcomes have been exceptionally positive.

Key words: public kindergartens, curriculum, children with special needs, development department, Vodmat, Halliwick, hippotherapy.